

'A LA DULA VÉS', RECELL PÒSTUM DEL QUÍMIC

La coherència poètica de Casassas Simó

Libres del segle ha publicat 'A la dula vés', un recull dels llibres de poemes que Enric Casassas Simó va escriure al llarg de la seva vida. En l'article, l'helenista i poeta Carles Miralles evoca la figura humana del personatge i analitza i valora la qualitat literària del volum, aparegut pòstumament

CARLES MIRALLES

El llibre *A la dula vés*, d'Enric Casassas Simó (1920-2000), aplega, com a "recull de reculls" que és, els tres llibres *Les flors del torrent*, *Multituds al carrer* i *Tres dijous per setmana*, que constitueixen la producció d'aquest poeta d'ençà de 1988, i també un recull, datat el 1979, amb material de diverses èpoques, que combina el vers i la prosa i s'intitula *Triptic amb notes i colofó altrament dit Figures, Xifres, Símbols o altrament dit Tres pics i repicó*.

Aquest llibre, que ha estat publicat per l'editorial empordanesa Llibres del Segle (Gaüses 2002), hauria pogut causar commoció en les aigües somes i tèrboles de la nostra poesia, fins i tot incidir amb força, si és que això és possible des de la poesia, en la placidesa establerta de la nostra cultura. Però més val no engegar al so de la flauta elegiaca. De fet, cal reconèixer que aquí no és del tot l'únic lloc on no es veuen gaire senyals que la gent llegeixi poesia ni que algú miri de tant en tant d'anar explicant el que els poetes, cada poeta, van aportant a la cultura i a la poesia.

Vaig conèixer Enric Casassas a la Universitat de Barcelona. Vaig ser, després d'Emili Giralt, successor seu al vice-rectorat acadèmic d'aquesta Universitat quan n'era rector Antoni Maria Badia i Margarit. En tinc una imatge que em sembla composta del que me'n deien la gent del seu departament, molt compromesa llavors en el govern universitari, i de les converses que hi havia tingut, còctels -ho agitava tot, aquell home- de literatura, política i vida, sempre esgarrapades al pre-

sent voraç, a les obligacions quotidianes.

Ens vam tornar a trobar a l'Institut d'Estudis Catalans, del qual ell fou president entre 1982 i 1987, sobretot quan jo presidia la Societat Catalana d'Estudis Clàssics. Ell va presentar el primer número d'*Itaca*, la revista d'aquesta societat, amb un text divertit i intel·ligent que hi sortí publicat en el segon número, de 1986.

Conservo d'ell, de com era i del que deia i feia, un record cordial, entranyable. Des de l'època que ens vàiem al rectorat havíem tingut converses de poesia, un fet possiblement tan excepcional -dos professors parlant de poesia, i un de química analítica i de grec l'altre-, que potser per això encara cap llei universitària no ha pensat a prohibir-ho. Jo sabia, en fi, que ell escrivia poesia, perquè alguna vegada me n'havia dit alguna cosa. Però no va ser sinó després d'ell mort, quan l'Institut li dedicà una sessió *in memoriam*, que en vaig llegir les primeres mostres -que les vaig sentir, llegides pel seu fill, l'autor del pròleg del volum que comentaré en aquesta nota.

El llibre de 1979 conté dos blocs: un de poemes, el *Triptic*, format per *Figures, Xifres, Símbols*, i un de proses, de primer "notes" als poemes esmentats però que de mica en mica se n'allunyen i presenten intercalats poemes pertanyents a una època anterior, fins als anys quaranta. Després, un poema de títol explícit, *Colofó*, ho tanca tot plegat.

BIDONS A LA REBOTIGA

El subtítol de *Colofó* és *La coherència*, i el poema parla d'uns bidons guardats a la rebotiga que el jo que parla, un comerciant, ha heretat. Tem que el contingut no ranciï. És una entrada un pèl sorprenent, diguem-ne: crea misteri. A continuació, per contribuir-hi, resulta que uns que es reuneixen amb el jo ("el paire, el conserge, l'escrivent") s'hi asseuen al damunt per fer tertúlia i jugar a la manilla. Per acabar de fer-ho estrany, "un baf, que se n'escapa, / potser alguna vegada ens puja al cap". Contamina la casa, malgrat la reserva d'estragó, i llorer que qui parla té al rebost. Ara ja és un "tuf" que s'escampa, "indefinit, inidentificable", que treu la gana i causa, "alguna vegada, una ombra de náusea". Com si el

El científic Enric Casassas va escriure poesia

trànsit d'una cosa a l'altra fos normal, a continuació ens parla d'una "xemeneia de fàbrica", "o més d'una", que "hi deu haver", calcula, "en algun lloc del país" i que deu ser la que escampa aquest tuf. Tots en respirem "sense saber-ho", però només "les formes degradades". Com que tot té una raó, som informats que això és degut al fet que "els fotons ultraviolats o els radicals lliures / que guarden amatents el tel de l'aire / n'erosionen la qualitat i n'esbalmen la integritat / des del primer moment". Vet aquí la llengua científica, la terminologia, que ens surt enriolada a l'encontre. Enriolada perquè els fotons ultraviolats o els radicals lliures, en el conjunt de què formen part, que és irònic i allegòric, semblen també els polítics, els ideòlegs, una gent, d'un color o d'un altre, que, a força d'autoerigir-se guardians de l'aire que respirem, ens el contaminen fins al punt que després, quan exhalem en parlar l'aire, el llenguatge "en té el tuf esbatat, però no en duu l'essència".

Val a dir, la contaminació

no ens afecta només físicament sinó que esdevé metàfora de la comuna incoherència de tots plegats, "els electors i els elegits". Els sentits figurats i la ironia, l'explicació detallada però els salts mortals -terminologia, dobles sentits- van configurant espais suggerents i sorprenents, intel·lectualment inquietants. Aquesta poesia no adorm el lector ni el deixa indiferent. Com tota la poesia de debò, exigeix d'ell que s'hi fixi, que se'n senti còmplice. Alhora, el jo dels poemes, el poeta, s'exigeix, ell, tant com un acróbata al circ, que ha de fer que el públic l'aplaudeixi. Ho explica a *Figures*. Encara que se sent "segur d'ell mateix", es troba "cada vegada més sol" i ha d'inventar, a partir de "la figura d'un con", les còniques -no l'el·lipse, però sí la hipèrbola i la paràbola són explícitament citades-. No cal dir que les còniques tenen totes un nom que es pot aplicar també a figures literàries. Si a més anem a les *Notes* següents, aprenem que aquestes seccions "em parlen, a mi, de trajectòries. Les trajectòries, de

les germanes amigues, Tesífone, Megera, Alecto, a empenyes fins als confins de la fi". Figures d'un acróbata -situacions a la vida, espectacle del poeta, fer comèdia- com seccions d'un con. Com figures de dicció. Com trajectòries: trajectòries vitals, totes cap a una fi inexorable (noteu l'al·literació "fins als confins de la fi") assegurada pel fet de dependre, totes les trajectòries, de les tres germanes que elenca Casassas. Són les Erínies, les divinitats primordials, venjatives, que volen la sang dels humans, que garanteixen que seran castigats i els recorren la culpa. Per Casassas més aviat transformades en garante de "la fi del món" -i, de moment, de la de cada home- que "arribarà potser / ara mateix". Així, el poeta il·lumina relacions imprevistes, com és ara l'existent entre la catenària i els noucentistes -mitjançant un vers de Folguera, en el tren que porta a Bellaterra-, per acabar, amb ritme i estil de Foix, netejant Xènius després d'haver situat l'espectre de Carner sota la influència de Balmes.

TO IRÒNIC, ESCÈPTIC

En fi, ja en el primer llibre, cronològicament, dels aquí publicats trobem el to irònic, un pèl escèptic, intel·ligent i exigent, de qui predica un sermó compost, de vers i prosa, de ciència i vida, predominantment moral. El poeta se'n hi mostra hiperbòlic i allegòric fins a la paràbola. És exagerat, en efecte, i extremat, però treballador quan s'aplica, com l'acròbata a la seva feina, a la descripció de les figures morals que componem, amb el poeta, tots els humans; sorneguer finíssim, que sembla haver activat la màxima d'alguns humanistes que recomanaven "jugar seriosament".

El joc de correspondències entre prosa i vers torna a aparèixer, entre alguns poemes i les notes que els acompanyen, a *Les flors del torrent* (1988-1991), sobretot entre l'intitulat *La flor inversa*, i les notes que, en confirmar que alguns sintagmes provenen de versos o segments de versos de poetes provençals, multipliquen les connexions del que diu el poema, tant amb recurs a les sòlites precisions científiques (per exemple: "el tema del ventet suau (de força de grau 2 o 3, com a màxim, a l'escala de Beaufort)...") com amb paral·lels amb l'actualitat (per exemple: explica que segons Peire Cardinal hi ha quatre genets apocalíptics que "acompanyen sempre els rics homes quan fan camí", i Casassas s'afanya a precisar que, en els temps que corren,

▶▶▶